

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPAN HOENWAARD 2030

Luchtfoto Bastion met Apeldoorns Kanaal en Veluwe Wetering.

In deze nieuwsbrief

Even voorstellen

Voortgang project en hoe nu verder?

- Op weg naar een haalbaar plan voor Hoenwaard 2030
- Terugblik inloopbijeenkomst

Wat is de Europese Kaderrichtlijn Water?

- Artikel 1: De Kaderrichtlijn water nader toegelicht
- Artikel 2: Een KRW-maatregel inrichten-Hoe gaat het in zijn werk?

Het veld in: ecooloog aan het woord

- Wat doet een ecooloog tijdens de veldonderzoeken?
- Hoe pakt een ecooloog dit aan?
- Wat kom je tegen in het veld, en met name in het gebied Hoenwaard?

Deelprojecten:

Natuurinclusieve landbouw

- Nieuws uit het gebied
- Natuurinclusief maaien

Gedeeltelijke versterking kade

Raakvlakproject: Natuurvriendelijke IJsseloevers

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPLAN HOENWAARD 2030

Inleiding

In deze nieuwsbrief leest u meer over de stand van zaken en de te zetten stappen op korte termijn. Het projectteam werkt met ingenieurbureau WSP de in het gebiedsplan Hoenwaard 2030 genoemde maatregelen uit. Dit is de volgende stap op weg naar de uitvoering.

Veel leesplezier!

Menno de Vos, projectmanager en Lisette Dam, omgevingsmanager

Even voorstellen

Mijn naam is Kees Luijt. Als technisch manager voor het project Hoenwaard 2030 werk ik, namens de samenwerkende overheden, gemeenten Heerde en Hattem, Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland en Rijkswaterstaat aan het project. Vanuit de technisch inhoudelijke kant werk ik al 25 jaar aan natuurontwikkelings- en rivierveiligheidsprojecten in het rivierengebied: dit is waar mijn hart ligt. Het project Hoenwaard 2030 is daar een mooi voorbeeld van.

Bron: Waterschap Vallei en Veluwe

Sinds 2022 ben ik betrokken bij Hoenwaard 2030, waar we als projectteam achter de schermen het vervolg hebben voorbereid. Sinds de zomer van 2023 werkten we, samen met ingenieurbureau WSP, het project verder uit tot het in juni dit jaar gepresenteerde Voorkeursalternatief. In deze periode zijn verdiepingsslagen gemaakt in de opgaven. Er zijn buiten onderzoeken gedaan, waarvan de gegevens van belang zijn voor de uitwerking van maatregelen. De maatregelen zijn uitgewerkt van vlakken en lijnen op kaart naar concrete tekeningen. Voor verschillende maatregelen zijn meerdere opties uitgewerkt en verkend. Een belangrijke component is de rivierkundige analyse van maatregelen, nodig vanuit vergunbaarheid, maar ook om potenties te bepalen.

Nu wordt het vervolg opgepakt, waarbij vanuit techniek de ontwerpen verder worden gedetailleerd. Dit is nodig voor de vergunningaanvragen, voor een sluitende kostenraming, en voor de contractvoorbereiding. Ik kijk er naar uit om te komen tot een uitvoeringsplan, om een toekomstbestendige Hoenwaard 2030 te realiseren.

Voortgang project en hoe nu verder?

Op weg naar een haalbaar plan voor Hoenwaard 2030

In 2021 is het gebiedsplan Hoenwaard 2030 bestuurlijk vastgesteld. In het gebiedsplan zijn de maatregelen, in de vorm van stippen en lijnen op een kaart, opgenomen. Het afgelopen jaar zijn de maatregelen uit het gebiedsplan ruimtelijk (op tekening) uitgewerkt. Per maatregel is een schets gemaakt hoe deze er in het veld uit komt te zien. Daarnaast zijn de maatregelen getoetst op haalbaarheid. Zoals, is een maatregel technisch maakbaar en vergunbaar, wat zijn de kosten en is er voldoende budget voor de maatregel, en hoe zit het met de beschikbaarheid van het eigendom waarop de maatregel uitgevoerd moet worden.

De resultaten van de uitwerking en de toets op haalbaarheid zijn in juni gepresenteerd tijdens de informatiebijeenkomst. In juli zijn de resultaten met de bestuurders van de betrokken partijen besproken. De haalbaarheid van de maatregelen en het draagvlak daarvoor is wisselend. Daarnaast is gebleken dat (nog) niet voor alle maatregelen (voldoende) budget beschikbaar is. Voor de uitvoering van de maatregelen is beschikbaarheid van eigendom van belang. De bestuurders hebben besloten om, voor een deel van de maatregelen, de stap te zetten naar de vervolguutwerking waarbij de schetsontwerpen van de maatregelen meer definitief gemaakt worden. Daarnaast willen partijen dat de grondverwerving actief opgepakt wordt.

Omdat nog niet voor alle maatregelen voldoende budget beschikbaar is, hebben de bestuurders gekozen voor een gefaseerde uitvoering van de maatregelen. In eerste instantie wordt ingezet op maatregelen die urgent zijn en waar budget voor beschikbaar is. Denk daarbij aan het versterken van de kade, het verbinden van de geul bij de Noordkop met het Apeldoorns Kanaal, het realiseren van kivietsbloemenhooiland en een deel van de ooibossen. Deze maatregelen willen we in 2027 uitvoeren. Voor de overige maatregelen uit het gebiedsplan gaan partijen eerst op zoek naar de benodigde financiële middelen, waarna besloten zal worden deze al dan niet uit te voeren.

In het participatieproces zijn op de kennisgeving voornemen en participatie (najaar 2023) twee concrete reacties gekomen die, de afgelopen periode, ook zijn onderzocht. Bij de toets op haalbaarheid van de maatregelen is gebleken dat de geul die de Veluwe Wetering aantakt op de IJssel door de Homoet (G3) en het ingebrachte alternatief ervan (te) veel negatieve effecten heeft dan eerder gedacht en slecht scoort op haalbaarheid. Bestuurders hebben daarom besloten deze te laten vervallen en niet verder uit te laten werken. Het burgeninitiatief Stadsstrand Hattem is ook onderzocht op haalbaarheid. De resultaten daarvan worden komende periode besproken met de initiatiefnemers en de gemeente Hattem. Op basis van deze gesprekken wordt bepaald of en hoe hiermee verder te gaan.

De komende maanden wordt een start gemaakt met het uitwerken van de definitieve ontwerpen. Hiervoor zullen opnieuw gesprekken met grondeigenaren in het gebied plaatsvinden.

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPLAN HOENWAARD 2030

Terugblik inloopbijeenkomst 27 juni 2024

Ruim 40 bewoners en belangstellenden bezochten de inloopbijeenkomst in Vrieze's Erfgoed/Molen de Vliet in Wapenveld. Aan statafels zijn de ontwerpen van maatregelen uit het gebiedsplan toegelicht en besproken. De maatregelen zijn beoordeeld op haalbaarheid. Op basis van verzamelde informatie uit onderzoeken, gesprekken met eigenaren en gebiedssessies met belangenorganisaties komt per maatregel een voorkeursvariant naar voren. Het samenspel van maatregelen leidt tot het voorkeursalternatief (VKA).

Er werden open en kritische vragen gesteld. Dat leverde geanimeerde gesprekken op over onderwerpen als:

- belang van de landbouw, is dat voldoende meegenomen in het gebiedsproces?
- resultaat bloemrijke dijken en gefaseerd maaibeheer als inspiratie voor bloemranden langs de weilanden
- plan burgerinitiatief Stadsstrand Hattem
- ontwikkelruimte
- verkeerssituatie in de Hoenwaard; snelheid en sluiproutes
- wens om waterkwaliteit te verbeteren in de dichtgeslibde kolk

Ook was er een informatiestand van het project Natuurvriendelijke IJsseloevers van Rijkswaterstaat. Zij kijken positief terug op de inloopbijeenkomst. Ze hebben veel enthousiaste reacties uit de brede omgeving gehoord. Daarnaast hebben we ook meerdere grondeigenaren in de uiterwaard gesproken. Sommigen zien kansen, anderen zijn kritisch. Na de zomer gaan ze bij de verschillende eigenaren langs om het project nader toe te lichten.

Bron: Waterschap Vallei en Veluwe

Europese Kaderrichtlijn Water

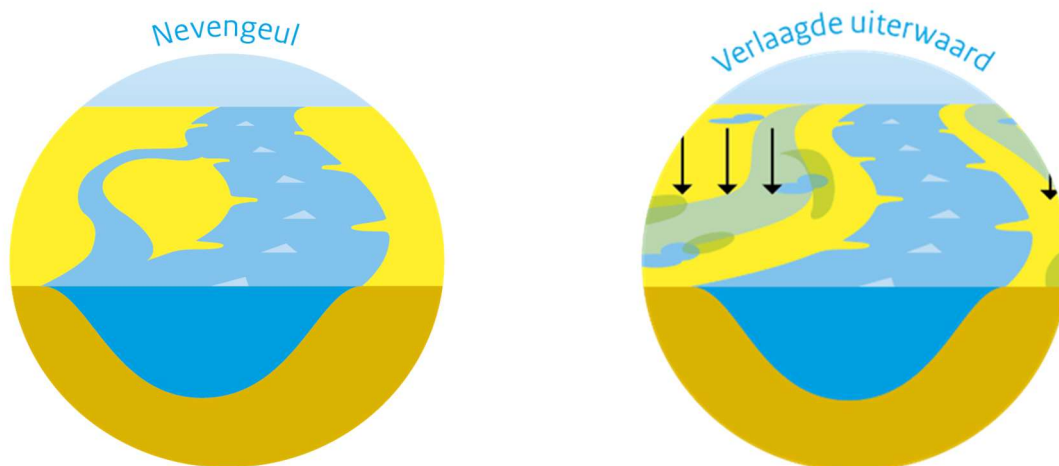
De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn (KRW) is een Europese richtlijn die sinds 2000 van kracht is. Het doel is het realiseren en behouden van schoon en ecologisch gezond (oppervlakte)water. De EU-lidstaten moeten deze 'goede toestand' uiterlijk in 2027 realiseren.

Wat is de Europese Kaderrichtlijn Water?

Rijkswaterstaat heeft de opdracht voor het herstel van riviernatuur in de IJssel en aangrenzende uiterwaarden. Hierbij gaat het om het verbeteren van de kwaliteit van leefgebieden voor planten en dieren en het vergroten van de soortenrijkdom. Deze opdracht staat bekend onder de noemer Kaderrichtlijn Water.

Om Nederland veilig en welvarend te maken, hebben we in de afgelopen tientallen jaren de Nederlandse rivieren waaronder de IJssel sterk veranderd. Dijken, dammen en stuwen zijn aangelegd en gebieden ingepolderd. Deze veranderingen hebben sterke gevolgen voor de riviernatuur. Het rivierwater is verontreinigd, sluizen en stuwen vormen barrières voor trekkende vissen en op veel plekken is de geleidelijke overgang van land naar water verdwenen. De kwaliteit van leefgebieden voor planten en dieren en de biodiversiteit – de soortenrijkdom – is daardoor sterk afgenomen.

Bovengenoemde inzichten hebben ervoor gezorgd dat we anders met de riviernatuur en de natuur in de omliggende gebieden willen omgaan. Maatregelen zijn nodig voor het creëren van een meer natuurlijk ingericht rivierensysteem, waar de eerdere menselijke ingrepen deels worden hersteld.

Bron: Rijkswaterstaat

Mogelijke maatregelen zijn de aanleg van geulen langs rivieren, overstromingsvlaktes door het maaiveld te verlagen, vispassages, natuurvriendelijke oevers of dode bomen 'rivierhout' als een natuurlijk rif in de rivier. Door deze maatregelen maken we het herstel van de leefgebieden van planten en dieren mogelijk. Vissen krijgen ruim baan en waterplanten, waterinsecten en andere soorten kunnen terugkeren en zich uitbreiden.

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPAN HOENWAARD 2030

Voor de uiterwaarde bij Hattem en Heerde zijn KRW-maatregelen opgenomen in het gebiedsproces Hoenwaard 2030 en het project Natuurvriendelijke IJsseloevers. Langs de IJssel wordt gekeken naar de mogelijkheden voor het ontstienen en verflauwen van de oevers. Hierdoor krijgen libellen, waterplanten en andere kleine aquatische insecten meer ruimte om te groeien en bloeien langs de oevers. In het plangebied Hoenwaard 2030 zijn de KRW-maatregelen gericht op de aanleg van geulen zodat voor vissen meer rustigere leefomgeving ontstaat met kansen voor paaien en opgroeien.

Ontwerpen van een KRW-maatregel

Het rivierengebied van de IJssel is opgedeeld in drie segmenten: Boven IJssel, Midden IJssel en Beneden IJssel. De overgangen zijn bepaald aan de hand van natuurlijke kenmerken, zoals de stroomsnelheid van het water, het verhang van de rivier (het aantal meter dat de rivier daalt per kilometer), de invloed vanuit het IJsselmeer, het effect van stuwen.

De verschillende natuurlijke factoren geven een grote variatie in mogelijke leefgebieden die voor diverse planten en diersoorten van belang zijn. Om te bepalen waar welke van nature in Nederland voorkomende soorten het beste gedijen, is over tientallen soorten vissen, macrofauna en planten informatie verzameld. Deze gegevens bevatten informatie over bijvoorbeeld voorkeur voor stroomsnelheid, lichtinval, bodemsubstraat en waterdiepte die per soort van belang zijn voor een goede leefomgeving. Ook is gekeken naar de verschillende stadia van ontwikkeling per soort, en welke omgevingsfactoren dan van belang zijn. Zo hebben vissen in paai- en opgroeistadia andere omgevingswensen dan wanneer ze volwassen zijn.

Al deze data tezamen wordt gebruikt om geschikte inrichtingsmaatregelen uit te werken. Omdat het niet doenlijk is om voor alle soorten een ontwerp voor een geul te maken, worden zogenaamde gidsoorten geselecteerd. Dit zijn soorten waarvan bekend is dat wanneer omstandigheden voor hun goed zijn, dit ook geldt voor diverse andere soorten. Uit de gegevens volgt dan een set aan randvoorwaarden waaraan het ontwerp moet voldoen: breedte, taludhellingen, diepte, bodemtype, minimale en maximale stroomsnelheid.

De gidsoorten die voor de Hoenwaard zijn gebruikt zijn bittervoorn, zie onderstaande foto, (geul G1), rivierrombout (geulen G4 en G5). Voor bijvoorbeeld de inrichting van de Kanonsgeul (geul G1) wordt daarnaast rekening gehouden met de doelsoorten gele plomp, mattenbies, pijlkruid, riet, rivierfonteinkruid, slijkgroen, bolle stroommossel, vierlijneendagsvlieg, zandslurfje, bot, riviergondel en rivierprik.

Bron: Rijkswaterstaat/fotografie Blikonderwater

Het veld in: ecooloog aan het woord

Wat doet een ecooloog tijdens de veldonderzoeken?

“De eerste stap van het veldbezoek is om precies vast te leggen wat de potenties van de natuurwaarden in het gebied zijn, een soort “verkenning” van de omgeving dus. Wat voor natuur komt er nou precies voor in het gebied? Waar kunnen beschermde plant- en diersoorten voorkomen? Welke bomen bevatten vogelnesten of geschikte holtes voor vleermuizen om in te verblijven? Zijn er geschikte stallen of nestkasten aanwezig voor bepaalde uilensoorten? Door deze basis te leggen weet je al snel de mogelijke potenties van een gebied. Vervolgens worden specifiekere veldbezoeken opgezet, zoals bijvoorbeeld naar groeiplaatsen van beschermde vaatplanten als het groot spiegelklokje of het beluisteren en waarnemen van de kerkuil diep in de nacht.”

Bron: Waterschap Vallei en Veluwe

Hoe pakt een ecooloog dit aan?

“Aan de hand van bronnenstudies en de veldbezoeken wordt de werkelijk voorkomende natuur in het gebied goed in beeld gebracht. Ook is het belangrijk om lokale werkgroepen of boswachters te betrekken. Zij hebben veel kennis over het gebied. Hierdoor kan een goed beeld worden gevormd over de aanwezige natuur.”

Waar dient een ecooloog rekening mee te houden in de planning?

“De natuur leeft als het ware ook als een soort klok. Wanneer bepaalde soorten voorkomen en wat voor gedrag ze vertonen hangt sterk van het seizoen af. Zo zijn bijvoorbeeld de baltsroepen van de steenuil goed te horen in maart. Hierdoor zijn de onderzoeken naar soorten sterk afhankelijk van de periode waarin het gebeurt. Voor de meeste beschermde soorten zijn dan ook specifieke protocollen aanwezig die ervoor zorgen dat het onderzoek in de juiste periode plaatsvindt.”

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPAN HOENWAARD 2030

Wat kom je tegen in het veld, en met name in het gebied Hoenwaard?

“De Hoenwaard is een groot gebied met veel diverse natuur, voor elke soortgroep kun je wel mooie dingen tegenkomen. Zo kun je bijvoorbeeld in de schrale graslanden veel zeldzame vaatplanten tegenkomen, zoals de sikkelklaver. Ook weidevogels als de kwartelkoning zijn bekende bezoekers. Langs de zandstrandjes van de IJssel kun je in de zomermaanden de larven van de rivierrombout zien uitsluipen, een prachtige libellensoort. En zo kan je blijven doorgaan.”

Bron: Rijkswaterstaat/fotografie Paul Schrijvershof

Weetjes over de “positieve” veranderingen vroeger/nu?

“De natuur in Nederland gaat overal sterk achteruit, met name in biodiversiteit. Zo dreigen veel van de eerdergenoemde zeldzame soorten te verdwijnen uit ons land. Zelfs algemenere soorten als de grutto, onze nationale vogel, gaat elk jaar sterk achteruit. Door nieuwe natuurontwikkeling in te zetten gaan we het gebied een handje helpen om de natuur weer sterker te maken. Meer verschillende type habitats, biotopen en soorten betekent een robuuster ecosysteem met veel biodiversiteit. Dit is onder andere belangrijk voor de toekomst, het klimaat en het welzijn van het leven.”

Deelprojecten

1. Natuurinclusieve landbouw

Nieuws uit het gebied

Op vrijdag 9 augustus kwamen de agrarische ondernemers uit de Hoenwaard samen bij Herberg Molecaten in Hattem. Er was ruimte om te reflecteren op het gebiedsproces Hoenwaard2030 en om vragen te stellen aan omgevingsmanager Lisette Dam.

Als agrarische ondernemer ben je zowel concurrent als collega. Door samen aan tafel te gaan en open in gesprek te gaan, kunnen mooie samenwerkingen ontstaan.

Natuurinclusief maaien

Het groeiseizoen is in volle gang. Niet alleen in tuinen schiet de flora uit de grond, ook op het erf is het een drukke periode. Een natuurinclusieve maatregel is rekening houden met het maai-beheer door bijvoorbeeld een aangepast maai-regime toe te passen. De organisatie Landbouw met Natuur legt op haar website uit waarom dit belangrijk is ([Home - Natuurinclusieve Landbouw \(landbouwmetsnatuur.nl\)](https://www.landbouwmetsnatuur.nl)). Het maai-beheer op een bedrijf heeft grote invloed op de biodiversiteit en de functionaliteit van akkerranden en kruidenrijke graslanden. Het maai-regime hangt af van het doel van een bepaald stuk land en van het type gewassen of vegetatie. Voor meerjarige kruidenrijke akkerranden, graslanden en bloemstroken is het belangrijk om regelmatig te maaien en het maaisel af te voeren om de soortensamenstelling te behouden. Door verschraling is er minder kans dat bepaalde soorten gaan domineren, wat meer ruimte biedt voor diversiteit.

Bron: provincie Gelderland

Voor insecten en vogels is het belangrijk om niet alles in één keer te maaien, maar gefaseerd maai-beheer toe te passen, waarbij een deel van het grasland blijft staan. Insecten kunnen daardoor beter overleven, omdat er bloemen en kruiden blijven staan. Deze insecten dienen vervolgens als voedsel voor vogels, terwijl de niet-gemaaide delen beschutting bieden voor (jonge) vogels en andere diersoorten. Daarnaast dragen insecten bij aan gewasbestuiving en natuurlijke plaagbestrijding. Voor weidevogels is het bovendien van belang om zo laat mogelijk in het voorjaar te maaien, zodat de jonge vogels voldoende tijd hebben om uit te vliegen.

NIEUWSBRIEF GEBIEDSPAN HOENWAARD 2030

Loeren bij de Boeren

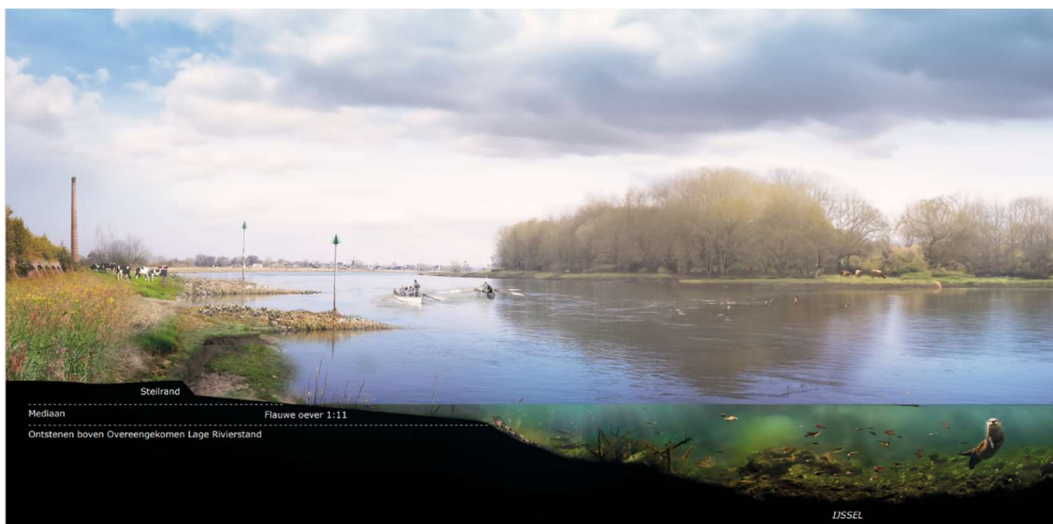
Heb je altijd al eens een kijkje willen nemen op een boerenerf? Wil je leren en ontdekken hoe boeren zorgen voor hun dieren en gewassen? Het platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland organiseert op 13 september een 'Loeren bij de Boeren'-dag. Kijk op de website van [Loeren bij de Boeren](#) voor meer informatie.

2. Gedeeltelijke versterking noordelijke kade Hoenwaard

Nu het broedseizoen voorbij is en de waterstand in de IJssel niet te hoog is, gaat de uitvoering van het werk voor het verleggen van de Hoenwaardse Wetering in september van start. Voor het deel van de kade tussen de Hoenwaardsebrug en gemaal Hoenwaard (Opbroeksepad) gaat de Hoenwaardse Wetering naast de kade circa tien meter verlegd worden. De oude teensloot wordt gedempt met het materiaal uit de nieuw te graven teensloot. Na een aanbestedingsprocedure heeft aannemersbedrijf Netjes Kampen uit Kampen van Waterschap Vallei en Veluwe de opdracht gekregen het werk uit te voeren. Netjes Kampen informeert in de komende periode de direct omwonenden nader over de werkzaamheden.

Raakvlakproject: Natuurvriendelijke IJsseloevers

We zijn aan het onderzoeken op welke locaties langs de IJssel natuurvriendelijke oevers kunnen komen. Na het zomerreces willen we met de grondeigenaren van geschikte locaties een eerste keukentafelgesprek voeren. We geven dan een toelichting op ons onderzoek en welke kansen wij zien. We horen graag hun mening hierover en hopen dat zij willen meedenken. De maatregelen moeten namelijk passen bij de lokale omstandigheden en ontwikkelingen in een gebied. Na deze gesprekken willen we in oktober/november veldonderzoeken uitvoeren. Het gaat hier bijvoorbeeld om onderzoek naar de bodemkwaliteit. Hiervoor plaatsen we boringen. De informatie uit de keukentafelgesprekken en de veldonderzoeken hebben we nodig om tot een ontwerp van de natuurvriendelijke IJsseloevers te komen. Voor meer informatie over dit project, kunt u terecht op de website [Hoenwaard NVO | Samenwerken aan Riviernatuur](#).

Bron: Rijkswaterstaat